

Aršík Máchův kraj – jedním slovem: Dokonalé!

Název emise: Ochrana přírody: Máchův kraj

Den vydání: 7. září 2022

Hodnoty:

23 Kč; kat. č. 1167 - lilie zlatohlávek a batolec duhový

26 Kč; kat. č. 1168 - labuň velká

27 Kč; kat. č. 1169 - jeřáb popelavý a kosatec sibiřský

30 Kč; kat. č. 1170 - hrad Bezděz

Rozměry známkových obrazů: 23 x 40 mm (1167),
50 x 40 mm (1168-70)

Rozměr aršíku: 175 x 120 mm

Výtvarný návrh: Libuše a Jaromír Knotkovi

Liniová kresba: Martin Srb

Druh tisku: OF; **Tisk:** Hradištko, sro.

Tisková forma: 4 AP (4 známky + 2 kupony)

Náklad: 29.000 aršíků

FDC: digitální tisk

Tisk: Hradištko, sro.; **Náklad:** 2.700 sérií

Knotkovy mám rád, všechny tři – Libuši, Jaromíra a jejich syna Kamila. Se všemi se léta znám, obdivuju jejich práci a to, že jsou to slušní a skromní lidé, i když by díky mnoha prestižním oceněním, která získali za své ilustrace a známky, mohli nosit nos pěkně vysoko. Na každý jejich počin v našem oboru jsem vždycky netrpělivě čekal a nikdy jsem nebyl zklamán. A vůbec by mi nevadilo, kdyby jim v emisním plánu bylo svěřováno více úkolů – jsem přesvědčen, že by to Česká pošta určitě pocítila na vzrůstu příjmů za prodej známek, tak se ty jejich známky a aršíky líbí sběratelům i filatelistům.

Libuše a Jaromír Knotkovi jsou ve své známkové tvorbě úzce spjati s rytcem Martinem Srbem, dalším vynikajícím umělcem na tomto poli. I známky nového aršíku nesou jeho jméno, tentokrát ale v jiné souvislosti, než jsme byli po léta zvyklí. I když se to na první pohled nezdá (a co na první, já na něj nevěřičně koukal několikrát, dokonce i lupou), jde o tisk čistě ofsetový, bez rytiny, která je nahrazena ryteckou kresbou. Díky ní se ale tradičnímu podání velmi podobá, a podle mě jej v určitém směru dokonce předčí. Víím, že to někomu může znít jako rouhání, protože rytina je rytina a my máme oprávněně zažito, že i díky ní patří naše známky k nejoceňovanějším na světě, ale papír je hmota organická, jeho rozměry v průběhu tisku mohou podléhat změnám v důsledku změny teploty a vlhkosti vzduchu, takže někdy je velmi obtížné dosáhnout dokonalého soutisku linií ofsetové kresby a linií rytiny (na známkách může jít o pouhé desetiny milimetru, a už je to vidět). Známky tištěné pouhým rastrovým ofsetem vydává ve světě kdekdo, a pokud chceme udržet vysokou laťku, je třeba jít vlastní cestou – pracněji, a tedy i o něco dražší – a do kresby vedle rastru zapojit i liniové prvky, což u nás díky letité předchozí praxi umějí hlavně zkušení rytci. Tím nelámu hůl nad rytinou jako takovou, ale všechno chce své, a jako jsou známky, kde je rytina nepochoybno korunou jejich podoby, u nového aršíku Máchův kraj mi prostě nechybí, liniová kresba ji dobře nahrazuje.

Na tomto místě jsem chtěl uvést nějaké zajímavosti o zástupcích flory a fauny na známkách, kuponech a okrajích aršíku, ale **Mirek Knotek** mě předešel, když nám do redakce na toto téma poslal malé zamyšlení. Dejme mu tedy slovo:

„Když probíhaly na Hlavní poště tradiční výstavy k vydání známek, připravoval jsem si k té příležitosti vždy písemný projev. Teď, kdy jsou výstavy zrušeny, nemám už tu správnou motivaci. Ale protože je aršík s Máchovým jezerem mojí i Libinou srdeční záležitostí, napsal jsem ‘několik vět’. Nebudu je předčítat, ale chci je poslat několika přátelům a známým, abych je ‘obohatil’. Smyšlen mého žití je rozdávat lidem radost .

Aršík známek Máchův kraj, aneb Jak Jaromír ke štěstí přišel (část první – prolog)

Myšlenka na aršík s námětem přírody v okolí Máchova jezera vznikla již v roce 2005. Tehdy vyšel první, krkonošský aršík, který zahajoval řadu věnovanou přírodě našich nejvýznamnějších chráněných oblastí zařazených na seznamu světového přírodního dědictví UNESCO.

V tom roce jsme pracovali již na druhém aršíku s tematikou chráněných druhů Bílých Karpat, především našich vzácných orchidejí. A tehdy, nedaleko naší chaty ve Starých Splavech, jsem na mokřadních loukách pod Konvalinkovým vrchem nacházel velké množství stejných či příbuzných druhů orchidejí, za kterými jsme jezdili až na jižní Moravu. Začal jsem vyhledávat informace o přírodě Máchova kraje, seznamoval se s nejvýznamnějšími lokalitami v okolí jezera a s raritními druhy, které se tam vyskytují. A byl jsem překvapen, jak unikátní přírodní i živočišné druhy se v okolí jezera nacházejí. Kolem jezera je řada chráněných území (Swamp /bažina/, Konvalinkový vršek, Pecopala, Slunečný dvůr) s výskytem endemitních a vzácných rostlin. K jezeru přilehlý Břežňovský a Novozámecký rybník jsou zařazeny do sítě nejvýznamnějších evropských ornitologických rezervací.

Dozvěděl jsem se, že tmavě fialová orchidej kvetoucí v červnu je **prstnatec český**, který roste u nás, spolu s masožravou **tučnicí českou**, pouze na louce pod Konvalinkovým vrchem. A protože jde o český endemit, je to jediné místo u naší planetě! Vedle této orchideje tu roste **prstnatec plamatý**, **krušník bahenní**, **vemeník dvoulistý**, **hlízovec Loeselův**. Všechny naše orchideje patří mezi chráněné a ohrožené druhy.

A nejsou tu jen orchideje. V květnu každý rok září na loukách žluté květy **upolínu nejvyššího**. Konvalinkový vrch je jediné místo u nás, kde kvete i vysoko na skále **rojovník bahenní**. Jinak roste u nás vzácné na rašelinistích a ve vlhkých rašelinných lesích. Zde roste na skále díky pískovci, který nasává a zadržuje vodu z vlhké louky pod ním.

Na odlehlých, zarostlých loukách s vysokou hladinou spodní vody se vyskytuje **popelivka sibiřská**. Je to tzv. glaciální relikt – pozůstatek poslední doby ledové. U

nás se zachovala z dob, kdy naše území pokrýval ledovec.

Na Malém Bezdězu je u nás ojedinělý výskyt kriticky ohroženého **tesaříka alpského**. Slatiny mezi Jestřebím a Starými Splavy jsou první místo, kde bylo v roce 1989 zaznamenáno novodobé zahníždění kriticky ohroženého **jeřába popelavého**. Stále tu hnízdí několik párů, je slyšet jejich troubení a je možné pozorovat jejich velkolepé tance v době námluv.

Začali jsme ve volných chvílích, pouze pro potěšení, provádět návrh podle naší představy a tajně doufali, že se někdy uskuteční.

Hledal jsem možnost, jak námět pro Českou poštu realizovat. Tehdy jsem zjistil, že za pět let, v roce 2010 bude 200 let od narození K. H. Máchy, a to byla příležitost k vytvoření aršíku, na kterém by byla představena příroda básníkovy milovaného místa ve spojení s jeho fiktivním portrétem. Rok před výročím jsme tedy podali návrh a čekali, zda bude přijat. Tehdejší vedení známkové tvorby námět uvítalo, ale pouze jako podobiznu básníka s krajinou v pozadí. Spojení portrétu s přírodou básníkovy kraje, pojetí přírodovědné s popisem přírodních druhů, bylo nežádoucí. A protože portréty nejsou naší parketou a vytváření básníkovy podobizny, která, jak známo, není nikde doložena, nás nelákalo. Aršík tehdy realizoval jiný výtvarník a námět se zaměřením na přírodu byl odložen na neurčito.

Čas plynul a léta ubíhala. Mnoho vody jezerem protéklo, mnohokrát na jarních lukách vstavače povstaly, jeřábi přitáhli, labuť mláďata vyvedly. Mezitím, v roce 2014, se z Máchova kraje stala chráněná krajinná oblast. Ale až v době, kdy byl schválen námět na rezervaci Milovice, osmělil jsem se a znovu podal návrh na aršík Máchův kraj. (Vždyť Milovice jsou pouhou rezervací a oblast kolem jezera má vyšší statut chráněného území!) Tentokrát byl návrh přijat, přidělen nám k realizaci a obdrželi jsme námětový list.

Byl jsem šťasten, jak jen může být šťastný ten, kdo třímá v rukách dopis, který začíná tak hezky. A sděluje se v něm, že můžeme začít provádět práci, po které jsme toužili a dostaneme za ni zapláceno. Začali jsme promýšlet výběr druhů a koncepci aršíku s umístěním známek a kuponů.

Aršík známek Máchův kraj, aneb Jak to začalo (část druhá)

Jezero jsem poprvé uviděl začátkem šedesátých let. Vydal jsem se tam stanovat s třemi nerozlučnými kamarády – spolužáky někdy v květnu 1961. Byli jsme všichni žáci 6. ročníku ZDŠ Julia Fučíka a zároveň jsme měli i společné bydliště na Kladně, v ulici Budovatelů, sídliště Vítězného února (dobrá adresa!).

Naším přirozeným vůdcem byl Ondra, který jediný již jezero znal. Byl z nás nejstarší a obdivovali jsme ho pro jeho obrovskou sílu a moudrost. (Též měl již zkušenosti se staršími děvčaty.) Šestou třídou již měla být ukončena jeho studia základní školy, protože třikrát propadl. Bylo to období plnění bobříků, vášnivě četby knih J. Coopera, K. Maye, E.T. Setona a foglarovek. Naši biblí byly knihy Dva divoši a Hoši od Bobří řeky.

Už první pohled na jezero mne ohromil. V květnu bylo tehdy krásné počasí, však voda 'jako nůž'. To jsme

ale neřešili. Do té doby jsem znal pouze bahnitě rybníky v okolí Kladna a nadchla mne čistá voda s písčítým dnem, obklopená borovými lesy na romantických kopcích. V květnu jsme byli u jezera sami, až na pár rybářů. Pozorovali jsme ze břehu štíhlá těla štik pronásledujících malé ryby, kterými se to u břehu jen hemžilo. Občas se tělo štiky vymrštilo nad hladinu. Sledovali jsme osamělého rybáře, který vytáhl téměř metrového dravce. Tehdy přišel Ondra s originálním nápadem na plnění bobříka odvahy. 'Nebudeme jako blbci chodit v noci po hřbitově!' Měli jsme, na důkaz odvahy, vystavit v nebezpečí onen výčnělek, o který se každý muž nejvíce strachuje. Uvázat si trpytku na 'povstalec' a plavat asi 100 metrů z hlavní pláže ve Starých Splavech k Myšímu ostrůvku. Nezbylo než se podvolit.

Ondra vytáhl z kapsy blyštící se trpytku s kouskem vlasce. (Prý ji vyměnil s rybářem za prezervativ, který byl součástí jeho krabičky poslední záchrany.) Plavali jsme ve dvojici, jeden s uvázanou ozdobou a druhý ho měl kontrolovat, zda nešvindluje. Na ostrůvku se potom úlohy vyměnily. Již nikdy potom, ve snaze odstrašit ty netvory, jsem tuto vzdálenost neuplaval tak rychle! Nikdo z nás ale neutrpěl žádný úraz, štiky se nedaly ošálit.

Zájem o přírodu jsem měl už tehdy. Zakládal jsem si herbář rostlin a od jezera si odvázel sešit plný zalisovaných květin. Herbář mám stále. Z rostlin po mnoha letech zůstalo jen bezbarvé seno, ale našel jsem v něm i několik druhů, které jsme použili pro aršík.

Později, když jsem v létě cestoval s rodiči na Liberecko, vždy jsem je uprosil, abychom se zastavili u jezera a já ho za každého počasí přeplaval. Jednou se mně přihodilo, že jsem uprostřed jezera zahlédl nad hladinou hlavu úžovky obojkové a její vlnící se tělo. Věděl jsem, že je dobrým plavcem a pohybuje se mrštně při břehu. Netušil jsem však, že se vydá napříč jezerem stejně jako já. Neodolal jsem a zatahal ji za ocas. Místo aby se snažila uniknout, obrátila se proti mně a zaútočila. (Asi to i pro ni bylo poprvé, kdy se uprostřed jezera setkala s takovou obludou a chtěla dát najevo, že ona je tu doma!) I když jsem věděl že mi žádné nebezpečí nehrozí, nebylo zrovna příjemné odhánět od sebe na hloubce hadí tělo, které se kolem mne ovíjelo.

Při studiích na výtvarné škole jsem se seznámil s Libuší Jirkovou, mojí současnou manželkou. Její tatínek, rytec Ladislav Jirka, byl vášnivý rybář a každý rok si pronajímal v Doksech u jezera letní byt kvůli rybaření a posléze koupil malou chatku ve Starých Splavech. S Libuší jsem uzavřel sňatek a začal s ní jezdit k jezeru pravidelně. A protože 'budoucnost národa je ve spojení a spolupráci mužů a žen', začali jsme společně pracovat na ilustracích knih o přírodě.

Aršík Máchův kraj, aneb Co je na známkách (část třetí – epilog)

Hlavní motiv aršíku je na velké známce s nominální hodnotou 30 Kč, na které je pohled na jezero s Myším ostrůvkem. V pozadí jsou majestátní vrcholy kopců se středověkým hradem Bezděz. Kolem ostrůvku krouží pár racků, kteří dříve patřili k symbolům jezera. Potom po mnoho let jejich hníždění na ostrůvku ustalo, rac-

kové jezero opustili. Teprve v loňském roce se znovu objevili a opět je slyšet jejich chechtání. (Jde přeci o racka chechtavého.)

Když jsem byl mladší, chodil jsem každý den brzy po rozednění plavat do jezera. Nad hladinou se vznášela vrstva páry a kolem krajina jako z čínských akvarelů. Bylo to nádherné. Někdy letěly nad jezerem labutě a když vzácně přelétal pár jeřábů popelavých, oko nezůstalo suché. Když jsem pozvedl hlavu výše nad hladinu, viděl jsem stejný pohled, jaký je na známce – siluetu Malého a Velkého Bezdězu s hradem. Ten romantický obraz mne, podobně jako kdysi Máchu, dokonce inspiroval ke složení básně. Protože mne verše napadly během plavání doprostřed jezera a neměl jsem, na rozdíl od básníka, u sebe tužku a papír, musel jsem se jí při zpáteční cestě ke břehu naučit nazpaměť.

Bezděz

Proč mne mnohé uchvacuje a mnohé zase děsí?

V šedé kůře mozkové teď prohání se běsi.

Viděl jsem dva kopce a zachvátil mne děs, jeden kopec s hradem a ten druhý bez.

Proč pojímá mne děs, když vidím kopec bez?

Jeden kopec s hradem, na druhém jen les?

Nevím ještě dnes, proč zachvátil mne děs, když jeden je bez hradu a na druhém Bezděz!

Pod hlavním motivem aršíku je stejně velká známka s hodnotou 26 Kč, která navazuje na předchozí. Na jezeře je vyobrazen pár **labutí velkých** s mláďaty. Labutě k jezeru neodmyslitelně patří. Je o nich známo, že jsou monogamní, po spáření zůstávají spolu celý život a

věrné jsou i svému hnízdišti. Záměrně jsme zvolili spolu se samečkem i obraz samice, aby byla dodržena genderová vyrovnanost, v dnešní době tak aktuální.

Oproti tomu na sousední známce s hodnotou 27 Kč, vlevo od labutí, samec **jeřába popelavého** s rozevřenými křídly zcela vyplňuje formát známky. Pár jeřábů, samec se samicí, je motivem obálky dne vydání.

Na poslední – malé – známce s hodnotou 23 Kč je krásný motýl **batolec duhový**, kterého jsem několikrát viděl poletovat u jezera. Nádherným modrofialovým leskem, který je patrný zejména při pohledu ze strany, připomíná motýlí klenoty tropů. Tento krasavec rád usedá na čerstvý koňský trus. Toho využívali lovci motýlů, sbírali toto nevábné navadidlo a vytvářeli v lesích jakési lapače k obohacení svých sbírek. Dnes je batolec přísně chráněný a tento způsob se, také hygienických důvodů, nedoporučuje.

V pozadí je ozdoba lesů, stínomilná bylina **lilie zlatohlávek**, která jako by utekla někomu ze zahrady. Kdysi bývala hojná, ale "milovníci" přírody ji rvali, kde na ni přišli. Před vyhubením ji zachránilo jen to, že má hluboko v zemi cibuli.

Tím jsem ve stručnosti popsal, co je vyobrazeno na známkách. Chtěl jsem se zmínit ještě o druzích, které jsou na kuponech a okrajích aršíku a uvést nějaké zajímavosti. Manželka mně ale připomněla, že jsou u většiny druhů popisky, včetně názvů odborných, a každý si informace o nich může vyhledat na internetu. Prý bych mohl jít dělat práci užitečnější, třeba přeházet na zahradě kompost. Je to práce těžká, špatně placená, ale někdo to dělat musí! Tolik tedy prozatím."

FDC

FDC: k Pof. č. 1167 - 23 Kč

FDC

k Pof. č. 1168 - 26 Kč

FDC

k Pof. č. 1169 - 27 Kč

FDC

k Pof. č. 1170 - 30 Kč

Co k tomuto zevrubnému líčení dodat? Snad jen to, že Jaromír Knotek je nejen mistrem štětce a tužky, ale i mistrem pera, o čemž nás ostatně nepřesvědčil poprvé. Tak teď jen, aby si nový aršík mohli koupit

všichni zájemci, a to nejen my skalní sběratelé našich známek, ale i turisté a návštěvníci toho krásného koutu naší země – Máchova kraje, který je na něm tak poutavě zpodobněn.

FB